ԱՐԱՐԱՏ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԳԱՆԸՆԴՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Գարսկաստանի համար տարեկան 5 ֆր. և կամ 2 րբլ. 50 կ. թղթդրմ.

Ուրիշ ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արգիլուած չէ, տարեկան բաժնորդագինն է 20 ֆր., վեցամսեայն 10 ֆրանգ և եռամսեայն 5 ֆրանգ։

Բաժնեգիները կանխիկ կը վճարուին և տնօրէնութիւնն ինք կը վճարէ լրագիրը ղրկելու փոստի ծախքը։

Նամակ և ծրար ազատ է ղրկել հետևեալ հասցէով· M. PORTOUKALIAN, rédacteur du journal *Arménia*. MARSEILLE (France)

Է ՏԱՐԻ ԹԻԻ 69

1892 ԱՊՐԻԼ 16

1892 ԱՊՐԻԼ 4 (Հ. Տ.)

ՏԱՐԱԾՔ

Կը հրատարակուի ամէն երկ. օրեր

ՊԱՏՄԱԾՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն ղրկուած գրութիւնները։ Պարտաւոր չէ վերադարձնել չհրատարակուած ձեռագիրները, Յանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով։ Յանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանդիմ կարժէ· 1 գլխագիրը 2 սանդիմ։

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction (Allées de Meilhan, 44.)

ՀԱՑԵՐ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԴՐԱՑԻՆԵՐ

Գ

Մեր հայրենակից ցեղերէ ո՛րքան փոխադարձ աչակցութիւն կրնանք ապասել Հայաստանի ազատութեան համար։

Մենք ասինք այս յօդուածի նախորդ մասին մէջ թէ հաւատացեալ Իսլամը չկրնար քրիստոնէին հետ միանալ և Իսլամի դէմ կռուիլ. այդ կը լինի իրեն համար հաւատք վոխել. արդ Իսլամ ամբոխը իր հաւատքէ ձանձրացած լինելու երեւոյթ չունի առայժմ. գալով զարգացած, լուսաւորեալ Թիւրքերին, նոր բան մ'ըսած չենք լինիր եթէ յայտնենք թէ նոր Թիւրքը հին Թիւրքի աւերիչ բնազդումներուն վրայ քաղաքակրթութեան մոլութիւններն, կեղծիքն ալ աւելցուցեր է։ Հին կրթութիւն ստացած վէզիրներուն կը յաջորդեն այսօր Ղալաթա-Սերայի և Միլքիէի ընթացաւարտ էֆէնտիները. սակայն ղեղծումներէ ո՛րը պակսած է. ընդհակառակն կը տեսնուի որ նորերը հպատակ աշխատող ազգ մը ոչնչացնելու գործը աւելի սուր և աւելի խորամանկ միջոցներով առաջ կը տանին։

Բայց չենք մոռնար թէ կան մի քանի Նոր-Թիւրքեր ալ որ ամեն բարենորոգում կը խոստանան և կան Հին-Թիւրքեր ալ որոնք նոր բէժիմի (վարչական դրութեան) դէմ ցաւ կը յայտնեն։ Սակայն ազնց մին սանձարձակ բարբարոսութեան նախկին գեղեցիկ օրերն է որ կափսոսայ և համ չառներ կեղեքելու անուղղակի դանդաղ միջոցներէն. իսկ միւսն ալ օսմանեան ժողովուրդ մը, հայրենիք մը, կազմելու, հպատակ ազգերը ձուլելու երազն ունի, առանց մտածելու թէ նուազ քաղաքակիրթ Թիւրքը իրմէ աւելի քաղաքակրթուած Հայը կամ Յոյնը չկրնար իր մէջ ձուլել։

Կը հետեւի ուրեմն որ մենք յոյս չենք կրնար ունենալ ո՛չ հին Իսլամի դէպի նորոգութիւն ունեցած դժդոհութենէն և ո՛չ ալ կրթուած նոր Թիւրքի խոստման անկեղծութեան վրայ։

Ընդհանուր չափի, մարդկային ղգացման, ընկերվարութեան լոկ բառերով Թիւրքերը մեզ ընտանեցունելէ մէկդի թողունք, իրական օգուտ ցոյց տալով ալ մենք չենք կրցած զանոնք երախտապարտ ընել մեզ։

Թիւրք ամբոխը նոյն իսկ յայտնի վտանգների ժամանակ Հայերէ տեսած մարդասիրութիւնը և պաշտպանութիւնը վոխարիներ է ամենացած պերախտութեամբ և անլուր ոճիրներով երբ այդպէս ընել պատուիրեր է իրեն իր հոգեւորականութիւնը։ Ո՛վ չյիշեր վերջին պատերազմի սկիզբը պատահած Պայազիտի ջարդը. Հայերը իրենց քաղաքացի Թիւրքերի ընտանիքը ամբողջ կահ կարասիքով հիւրընկալեցին, Ռուսներէն պահպանելու համար և երբ Ռուսները քաշուեցան և օսմանեան բանակով պաշարուեցաւ քաղաքը, Թիւրքերը Հայերին հրաւիրեցին որ փոխադարձաբար իրենց տուներ ապաստանին. բայց հազիւ թէ Շէյխ Ձէլալէտտին քաղաքը մտաւ, ահա բոլոր Թիւրքերը ոչ միայն լքանեցին իրենց հիւրընկալած Հայերը, այլ և Քիւրդ վայրենի հրոսակներուն հետ միացած մարդկային ջարդի այնպիսի զարհուրելի տեսարան մ'առաջ բերին որի նմանը բարբարոսութեան տարեգրութիւնները քիչ անգամ կը յիշեն։

Ուրեմն ո՛րքան ազեատալի հետեւանքներ կրծնին եթէ խարուինք նոյն իսկ պարզամիտ երեւոյթ ունեցող Թիւրք ամբոխի բարեկամութենէն կամ չեզոք մնալու խոստումէն քանի որ Իսլամ կղերը մի վայրկեան մէջ կրընայ այդ բարեմիտ ամբոխը մոլեռանդ արիւնարբու խուժանի մը վերածել։

Թիւրք ժողովրդի յեղափոխութեան կամ չեզոքութեան մասին վերջին երկու բան կրնանք ըսել Թէ Թիւրքըն ալ կարող է իշխանութեան դէմ ապստամբիլ երբ իր կրօնաւոր դասն է որ իրեն կառաջնորդէ հաւատքը պաշտպանելու ոեւէ նորութեան ու բարեկարգութեան դէմ և Թիւրք ամբոխը չեղոք կրնայ մնալ երբ զպատուած է նոյն իսկ իր կառավարութեան կանոնաւոր զօրքերով։

Անցնինք այժմ Հայաստանի միւս ցեղերին։ Ազնք երկու դասի վերածենք. Ա.— Այն ցեղեր որոնք տիրող կառավարութեան թէեւ ոչ համակիրը բայց անոր գործիք են միանգամայն. Բ. — Անոնք որ Հային գրեթէ վիճակից են և հաւատարապէս կը նեղուին։ Տեսնենք թէ մէկ կամ միւս դասէն ո՛րը կրնայ մեզ համերաշխ լինել և ո՛ր աստիճանով։

Առաջին դասակարգի վերաբերողները, քիւրդ, Թիւրքմէն, չերքէզ, լազ և վերջերս ալ ազնց նմանիլ ըսկսած դպլպլ ցեղերը, ինչպէս յայտնի է, հովուական և կամ ասպետական կեանք կը վարեն մեծ մասամբ. կը տիրեն իրենց լեռները, կը խրտչին Թիւրք կառավարութեան զինուոր ասլէ, կը կողոպտեն հանդարտ երկրագործները. երբեմն կը քաշալերուին Թիւրք պաշտօնեաներէ, երբեմն ալ կը նեղուին որպէս զի գողօնի մեծ մասը պաշտօնեային տան։

Այս ցեղերի Թիւրք կառավարութեան դէմ եղած դժգոհութիւնը զինուր և ոչխարի տուրք տալէ կը ծագի. այս երկու երկրագիական պարտաւորութենէն ալ խոյս կուտան իրենք և կը պահանջեն միանգամայն որ Հայաստանի լեռները և մարգագետինները ծայրէ ի ծայր իրենց ոչխարի հօտերի տրամադրութեան տակ դրուին. իրենց եղեռնագործները չպատժուին, երկրին անտառները իրենց ձեռն այրելու, ջնջելու իրենց ներկայ պէտքերի համար եայլն, եայլն։

Ինչպէս կը տեսնուի, այդ չնորհալի ցեղերի ոչնուազ չնորհալի պահանջումները ամենեւին նմանութիւն չունին Հայերի պահանջներին հետ և արդարագիտակցապէս հակառակ են. այդ ցեղեր ո՛չ խղճմտանքի, մտմուլի, դըպրոցի, ազատութեան, ո՛չ սեպհական ստացուածքի, ընտանեկան պատուի, անհատի կեանքի ապահովութեան պահանջները ունին. ուրեմն ի՞նչ իտէալ, բարոյական և նիւթական ի՞նչ հաւասարշխութիւն կայ զանոնք Հայերին հետ կապելու համար։

Պիտի ըսուի թէ Թիւրք կառավա-

ՀԱՑԻՑ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

==

ՆՊԱՏԱԿ ԵՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

(Քաղուած կանոնագրէն)

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» նպատակն է աշխատիլ վարչական բարենորոգումներ մտցունելու Թիւրքահայաստանի մէջ, հայ ժողովրդի տեղական պէտքերին համեմատ։ Հայ ժողովրդի ցանկութիւնն է իրա-

«Հայոց Հայրենասիրական Միութիւն»ը իւր նպատակ իրագործելու համար իւր կարողութեան չափով կը գործադրէ ամեն յարմար եղած միջոցներն, ժամանակի պահանջներին համեմատ. կաշխատի ներքին այժ գոյացունել Ազգին մէջ իւր ազատութեան համար, հրատարակութիւններ կանէ, դիմումներ կանէ որոց որ պէտք է և նիւթապէս ու բարոյապէս կը քաջալերէ անոնց որոնք անձնուիրութեամբ կաշխատին հայրենիքի ազատութեան գործին։

Միութիւնը կունենայ իրեն բերան եղող լրագիրը, բացի զանազան լուրեր տալէ իւրեւ լրագիր, կը հաղորդէ ընդհանրութեան ինչ որ Միութիւնը ուզէ հաղորդել, տեղեկութիւններ կուտայ Հայաստանի և տարաբնակ Հայերի դրութեան վրայ և կը ծառայէ հայրենասիրական եռանդը արծարծելու Հայերին մէջ։ (*)

Յանձնառ. «Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» անդամակիցք կամ Թղթակիցք ուզողները պէտք է դիմեն հետեւեալ հասցէին.

M. Portoukalian
(FRANCE) Marseille

(*) «Հայոց Հայրենասիրական Միութիւն»ը կը նպատակէ Արմենիա լրագրի հրատարակութիւնը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՂՕՆ ՎՈՎԺՎՎԾ

Ա. Մ.

(Վիպակ-յուսող)

Դէ յիմալ ադն ազդովրահօմ, ՈՐ դիդէ վախ դէնեա մ՚ն հել հ՚ եաչ, մչ ժամեր ալ տահանակ եզդով։ դուգրաշած ձագդակ ը գիգահանակ, հումի դիմգեւրե հուչ վեռօրհ՚ՏՀ ու ոմգմգի ը վոհդեմշ դահիր գիգդիբրվո ՏՀՀ։ Քրատահե դնդ, ւռուգրանմուռ Ձուրվրահակ ը ռուճշմգի Ալրահար ձմգ ցեռ։ մՀգռօրջ ՁՇօՀե դնհոգ իհ ՀՀ ռուհ ՀՀ ձգդ ՀՀ ՀՀ ՀՀ

զաքը հանելուն պէս, կառավարութեան ոստիկանատունն ուր իրմէ դարձեալ երաշխաւոր կուզեն որ այն քաղաքէ դուրս չելլէ առանց կառավարութեան իմացնելու. իր այդ քաղաք հաննելը պաշտօնապէս պիտի իմաց տրուի պանդուխտի ծննդավայրի ոստիկանութեանն։ Այս ձեւակերպութիւններուն պատճառով շատ անգամ պանդուխտը հասած քաղաքին մէջ մի քանի օր ալ բանտ կը մնայ, մինչեւ որ կարենայ երաշխաւոր մը գտնել։

Դիւրաւ կը հասկցուի ա՛լ թէ այս օրինական դժուարութիւնները օրէ օր ի՛նչ նոր նոր կաշառքի աղբիւրներ կը բանան թիւրք պաշտօնեաներուն համար։

ՀԱՑԵՐԷՆ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄՆԵՐ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Ուրախութեամբ կիմանանք որ Տիար Մ.ի նախաձեռնութեամբ կազմուած թատերական մի խումբ Ռումանիոյ, Հունգարիոյ և Աւստրիոյ հայաբնակ մի քանի քաղաքներու մէջ հայերէն լեզուով ներկայացումներ տրուած է այս ձմեռ որոց առթով ռումէն և գերման լրագիրները հայ ազգին պատուաբեր գովեստներ են հրատարակած։ Այժմ երբ այդ ներկայացումներ վերջացած են, Տ. Մ. որին փոխ տրուած էին վառնայի հայերի ընկերութենէն մի քանի կտոր թատերական գոյքեր, զանոնք ամբողջովին վառնայի ընկերութեան վերադարձուցած ատեն, բազմաթիւ թատերական զգեստներ ալ նուէր բերած է իրենց։

Ռումանիոյ հայերի Այցելու Հովիւը

Սրեւեկ կը գրէ թէ Ռումանիոյ հայերի Այցելու Հովիւ Գեր. Գէորգ Ծ. Վ. Երէցեան հրաժարած լինելով իր այդ պաշտօնէ, մարտ 26/7 ապրիլին կ. Պոլիս հասած է։ Զննք գիտեր թէ մինչեւ ո՛ր աստիճան ճիշդ է այդ լուր և ի՛նչ պատճառ ցոյց տուած է հրաժարման համար։

Ռուսձուգի հայերի ընթերցարանը

Ռուսճուգի մէջ հայ երիտասարդներէ կազմուած «Երիտ. Ընթերց. ընկերութիւն»ը յարգանքով կը դիմէ հայ հեղինակներուն, հրատարակիչներուն և խմբագիրներուն, խնդրելով որ իրենց ընկերութիւն քալլելու համար հաճին մէկ մէկ օրինակ իրենց հրատարակութիւններէ նուիրել այս բարենպատակ ընկերութեան ընթերցարանին։ Հասցէն հետեւեալն է

Bibliothèque arménienne
Rue Dondoukoff-Korsakoff
ROUSTCHOUK (Bulgarie)

ՍԱ ՉԻ ՋԱՏԻԿ ՄԵՋ ՀԱՄԱՐ

Այսօր Փըրկիչը յաղթելով մահին,
Երկնային կեանքի մաքրեց ճանապարհ,
Խաղաղութեան յոյս տուաւ աշխարհին.
Բայց, աւա՛ղ, սա չէ Զատիկ մեզ համար։

*

Այսօր կործանուեց չարութեան աղբիւր,
Փառքը դեւերի, դժոխքը խաւար.
Երկինք տայ երկրին հաշտութեան համբոյր.
Բայց, աւա՛ղ, սա չէ Զատիկ մեզ համար։

**

Այսօր քաւելով դարեւոր մեղքեր,
Հանգիստ է հոգով մարդկային աշխարհ.
Կանչում է երկինք յաղթութեան երգեր.
Բայց, աւա՛ղ, սա չէ Զատիկ մեզ համար։

***

Բայց երբ կը զարթնէ Հայը խոր քնից,
Կործանելով իւր ոտքերի շղթան
Եւ կը հովացնէ վիրաւոր սրտի
Այրող ծարաւը վրէժխնդրութեան.
Այդ օր կը լինի Զատիկ Հայութեան՝

9 ապրիլի 1892 ԻՂԱԼ
Մոնպէլիա

ԹԻՒՐՔԻԱՅԷՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վանի նոր կուսակալ Պահրի փաշա իր պաշտօնատեղին հասեր է արդէն և իր պաշտօն վաւերացնող ֆէրմանը կարդացուելէ ետք, պաշտօնի ձեռնարկեր է։

— Հագիւգաք Թիւրք լրագիրը կը հաղորդէ որ Խարբերդի կառավարութիւնը հսկողութեան հետեւեալ միջոցը գործադրել սկսած է. որպէս զի ասկէ ետք ոստիկանական իւրաքանչիւր կեդրոն իր շրջանակին մէջ եկող, գնացող ու բնակող բոլոր ճամբորդներուն մասին տեղեկութիւն ունենայ, ասոնց բնակած տեղուն տէրը կամ վարձակալը քսան և չորս ժամու մէջ տեղեկութիւն պիտի տայ ոստիկանութեան։ Ճամբորդ փոխադրող կառապաններն և չորեքանիները իրենց ամէն կարգի ճամբորդները ցոյց պիտի տան ոստիկանութեան, ինչպէս նաեւ պիտի իմացունեն անոնց եկած և երթալիք տեղերը և յատուկ տումարի մը մէջ արձանագրել պիտի տան անոնց անունները։ Որոշուած է նաեւ որ խանի ու օթեարանի տէրերն և կառապաններ ու չորեքանիներն եթէ չգործադրեն յիշեալ պատուէրները, պատժական օրէնքներուն յատուկ տրամադրութեան պիտի ենթարկուին։ Այս որոշումներ հաղորդուած են նահանգին ամեն կողմը։

— Սըր Տոնալտ Մաքէնզի որ այժմ Թայմզի քաղաքական տնօրէնն է այս վերջերս Աբեւելք մի պտոյտ անելով կ. Պոլիս ալ հանդիպեր է ուր Սուլթանի և իր նախարարներուն կողմէն մեծ պատիւներ ընդուներ է։

— կ. Պոլսէն կը գրեն. Սոֆիայի օսմանեան պատուիրակ Րէշիտ պէյ պուլկար կառավարութենէն մի ծանուցագիր ընդուներ է Թիւրքիոյ մէջ վախճանական գտնուած պուլկարներուն նկատմամբ. կըսուի թէ այդ ծանուցագիրը շատ մեղմ և Թիւրքիոյն հանկիր ոճով գրուած է։

— Թիւրքիոյ Ներաոտրիւնը. 1889–90 թուականին մէջ ի Թիւրքիա նեբածուած են 541 միլիոն ղրուշի արհեստի պէտք եղած նիւթեր՝ հանքածուխ, փայտ, մեքենայ, դեղ ևն. 530 ամերիքան կտաւ, մանած, բամպակէ հագուստեղէնիներ. 422 միլիոնի սպառման նիւթեր, արխատ, տպածոյ, կտաւ հայլն, 260 միլիոնի ըրլինձ, ալիւր, պատրաստ լաթեր, 280 միլիոնի խահուէ, շաքար հայլն, 70 միլիոնի ոգելից ըմպելիք և արդուզարդի նիւթեր։ Գումարը 2103 միլիոն։ Այս դասաւորութիւն երկրին սպառման պէտքերի անհրաժեշտութեան տեսակէտով եղած է և կը ցուցնէ թէ Թիւրքիա ո՛ր տեսակներէ վրայ մաքսեր կրնայ բարձրացունել և որով թէ՛ մաքսային հասոյթն աւելցունել և թէ՛ ադով երկրի բնիկ արհեստները պաշտպանել։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Գահիրէէն ապրիլ 13ին եկած մի հեռագիր կը հաղորդէ մի լուր եւս որ իբր թէ Խոտիվ Աբպաս փաշան խնդրեր է Սուլթանէն որ ետ կանչէ իր պատուիրակ — Մուխթար փաշան։ Սա Խոտիվի նախարարութեան հետ անհամաձայն եղած և մինչեւ իսկ վէճի բռնուած էր նախարարապետին հետ և Աբպաս փաշային առաջարկեր էր փոխել նախարարութիւնը. ահա այդ միջամտութեան դէմ Սուլթանին բողոքած է պատանի Խոտիվը։

Սինաի թերակղզին որ Իսմայիլ փաշա Խոտիվին ժամանակէն Եգիպտոսի մասը կը կազմէր, այս անգամի ֆէրմանին համեմատ պէտք է որ բաժնուի և օսմանեան ուղղակի իշխանութեան ենթարկուի. այդ կէտն ալ դրժոգոհութիւն պատճառած էր Խոտիվին. որի վրայ Սուլթանէն եկած մի նոր հեռագիր բարեփոխեր է ֆէրմանի այդ կէտ, Խոտիվի խնդրանքի համեմատ։

Լուր կայ թէ Աբպաս փաշա Խոտիվը մայիս 15ին պիտի երթայ կ. Պոլիս, Սուլթանին մատուցանելու իր յարգանք։

Սուլթանի ֆէրմանը ապրիլ 14ին յանձնուեր է Խոտիվին սովորական արարողութիւնով. Ամմէտ Էյուպ փաշա նոյն օրը ժամ 10ին քառաձի կառք նստած և հեծելազօրքով շրջապատուած, Խոտիվական Աբդինի պալատը եկաւ ուր արդէն բարեւի կեցած էին եգիպտական և անգլիական զօրքերը։ Իսկ Խոտիվը և իւր նախարարները իրենց ալ ու ձախ կողմ ունենալով եգիպտական և անգլիական պատուակալ թիկնապահներ, պալատի դրան առջեւ բարձրացած գահոյքների վրայ կըսպասէին. Էյուպ փաշան հասնելով իրեն յանձնեց ֆէրմանն որ տրուելով մի պաշտօնական բարձրաձայն կարդացուեցաւ. անկէ անմիջապէս ետք կարդացուեցաւ նաեւ Սինա թերակղզու մասին եկած հեռագիրը։ Ընթերցումէն ետք զինուորական նուագախումբը Խոտիվական օրհներգը հընչեց և 101 թնդանօթի հարուածներով Խոտիվը ողջունուեցաւ։ Արարողութենէն ետք Խոտիվ պաշտօնեաներուն շնորհաւորութիւններն ընդունեց։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Փարիզի Սոլէյլ լրագրին հետեւեալը կը գրէ իր Պետերբուրգի թղթակիցը.

Մարտ 21/2 ապրիլ 92

Այժմ Պետերբուրգի մէջ խօսքի նիւթը Փարիզեան տինամիթի դէպքերն են։ Գիտէք արդէն թէ մենք, Ռուսներս, պայթուցիկների խնդրի մասին բաւական ձեռնհաս ենք. Իրլանտացի Ֆինիաններէ ետք, եթէ չեմ սխալիր, ամենէն առաջ մեր նիհիլիստներ ի գործ դրին գաղափարի տարածման այդ եղական միջոցներ։ Ուրեմն Ֆրանս. անիշխանականութիւնը ռուսական նիհիլիստութեան աբեւմտեան մէկ ձեւն է։ Այդպիսով Ռավաշոլ Հարթմանին եղբայրը կը լինի և Գլիչէ փողոցի մէջ տեղի ունեցած պայթումը Ձմեռնային Պալատի դէպքին մի թեթեւ նմանութիւն կրնայ համարուիլ։ Այս պարագայի մէջ Փարիզցիների համար հետաքրքրական կը լինի անշուշտ գիտնալ թէ Ռուսիոյ մէջ ի՛նչ աչքով կը դիտուի Փարիզի նիհիլիստների սկսած ճակատամարտը։

Նախ ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է թէ դուք դեռ նոր սկզբնաւորութեան մէջ մնած էք. պայթուիները հեռուզհեռէ աւելի ծանր կերպարանք պիտի առնեն, աւելի ողբերգական պիտի լինին, մինչեւ որ ի Փարիզ ալ պատահի մի աղէտ նման այն աղետի որ տեղի ունեցաւ Ռուսիոյ մէջ (Ալէքսանդր Բ ի սպանումը)։ Այս կարգի տագնապներ 3-4 տարի կը տեւեն, ուրեմն Փարիզ այս առաջին տարիին մէջ է դեռ, հետեւապէս նորանոր դղրդումներու ալ սպասելու է որոնք պիտի պատահին անպատճառ։ Թէեւ անիշխանականների թիւը ձեր կողմ շատ սահմանափակ է, սակայն և այնպէս իրենց թիւը 10 անգամ աւելի շատ է քան նիհիլիստների թիւը, նոյն իսկ ասոնց ամենազօրեղ եղած ժամանակը։ Այն ատեն ալ ես գրած էի թէ 100էն աւելի նիհիլիստ չկայ Ռուսիոյ մէջ. սակայն 100 հոգի հաստատակամ մարդիկ կրնան ամենազօրեղ կառավարութեան մը հետ չափուիլ ահաբեկիչ (terroriste) միջոցներով։

Արդ ռուս նախկին նիհիլիստների և Ֆրանսացի արդի անիշխանականների մէջ նմանութիւնը բոլորովին կատարեալ է. թէ՛ ասոնք և թէ՛ միւսները աշակերտներն են, ոչ թէ ծերունի Լավրօֆին (որ զուտ տեսականի վրայ մնաց և գործնականի չանցաւ երբէք) այլ մեր հայրենակից Բակունինի որ ընկերական կազմակերպութեան և ահաբեկիչ միջոցների գործադրութեան առանձնոտ մի առաքեալ էր։ Մեր նիհիլիստներ բացարձակապէս պատերազմ յայտարարած էին կրօնական, ազգային, ընկերական և նոյն իսկ բարոյական ոեւէ գաղափարի դէմ անխտիր. ձերիններուն դաւանանքը միթէ՞ տարբեր է. մեր նիհիլիստներն ալ ձերիններուն պէս հայրենիքի գաղափարը բայէ իբայ կը մերժէին և ի հարկին գողութեան, սպանութեան ալ կը դիմէին իրենց դաւադրութեան համար պէտք եղած միջոցներ ձեռք բերելու համար, ինչպէս որ անիշխանականներն կանեն և իրենք ալ պայթուցիկ ռումբերի գործածութիւնը կանէին գրէթէ միշտ և մէկ թշնամի սպանելու համար չէին վարաներ 100 անմեղներ կեանքէ զրկել։

Աւելցուցէք նաեւ այս որ նիհիլիստների գլխաւոր ոյժն առաջ կուգար այն բանէ որ ասոնք գիտէին իրենց գործերը խորհրդաւոր քողի մը տակ ծածկել։ Իրենց ամեն մի ոճիր մասնաւոր խմբակի մը գործն էր և այդ խմբակ անհատապէս կը գործէր առանց միւս խմբակներին տեղեկութիւն տալու։ Իրենց գործունեութեան ապակեդրոնացական այս դրութիւն երկար տարի ոստիկանութեան խուզարկութիւններն և ձանքերն ի դերեւ հանեց. նոյնը պիտի լինի նաեւ ի Փարիզ։ Նիհիլիստութեան ժամանակին յաճախ կը խօսուէր ինքնակոչ կեդրոնական մանաժողովի մը մասին, որ իբր թէ Լոնտոնէն կամ Ժընեվէն գործին ուղղութիւն կուտայ կամ իբրաքանչիւրին դերեր կը բաշխէ. բայց այդ խօսքին հաւատք ընծայելու չէ։ Այն անպաշտօն նիհիլիստները որոնք Զուիցերիի կամ Անգլիոյ մէջ կը հաւաքային որ իբր թէ իրենք խորհրդատու պետերն են նիհիլիստութեան և

ազով ինքզինքին ամբոխի առջեւ մեծցնել կուզէին, իրօք, իրենց բոլոր գործ պարապ օդի մէջ էր. բուն նիհիլիստներն երկրին մէջ կը գործէին. իսկ իրենք խոհեմութիւն համարած էին ինքզինքին մէկ կողմ պահել և խօսիլ, գործէն հեռու։

Ռուս նիհիլիստներն ալ Ֆրանսացի անիշխանականներուն նման արհամարհանքով կը նայէին մարդկային կեանքի, ստացուածքի, և պարկեշտութեան վրայ, զոր ոտնակոխութիւն կը համարէին։

Սակայն (և այստեղ է որ համեմատութիւնն աւելի զուարճալի և հրահանգիչ է) ցորչափ որ նիհիլիստութիւնը միայն Ռուսիոյ մէջ կը գործէր, արտասահմանի՝ թէ՛ Ֆրանսայի և թէ՛ Անգլիոյ մէջ համակրութիւն, ժողովրդականութիւն կը ստանար հետզհետէ. վիպագիրներ կային որոնց անուն այժմ յիշել թերեւս վչտացնէ զիրենք, որոնք այդ ատեն կըհըռչակէին նիհիլիստների գործերն իբր դիւցազնութիւն և կը գովէին անոնց խորին համոզումներ և արտասահմանի մէջ ճըշմարիտ գոհունակութիւնով մը կը լսուէին այն ամեն եղեռնագործութիւններ որոնք կը կրկնուէին իշխարի ետեւէ նախարարներու, զօրավարներու և նոյն իսկ Ցարի անձին դէմ։ Այդ մասին յիշենք մի հետաքրքիր դէպք ալ որ թերեւս դուք այժմ մոռցեր էք։ Ձմեռնային Պալատի մէջ տեղի ունեցած պայթումէն ետք որին գոհ գացին 25 գինուորներ և Մոսկուայի մէջ գործուած ոճրէն ետք որ Ցարդ փըշուր ըրաւ կայսերական կառախումբը, այդ վայրագ գործերի գլխաւոր հեղինակը, Հարթման, որ մի Ալմանացի է Պալթիկեան գաւառներէ, Ֆրանսա ապաստանած էր. սակայն հետքը գտնուելով բռնուած և բանտարկուած էր։ Բայց կալանաւորուելուն յաջորդ օրը, Խորհրդարանի հանրապետական երեք խմբակներն դիւանները մեռան մի դիմում ըրին նոյն ժամանակի նախարարապետին և Հարթմանի արձակումը պահանջեցին, Այս վերջինս արդէն առանց դժուարութեան յայտներ էր իր Հարթման լինելը և իր ըրած գործեր։ Ձնայելով այդ խոստովանութեան, արձակուեցաւ և ճակատաբաց մեկնեցաւ Փարիզէն և գնաց Ամերիկա. ա՛լ հարկ չէ գրել թէ այդ թոյլատուութիւն որքան գէշ տպաւորութիւն ըրաւ Ռուսիոյ մէջ։

Այժմ ուրեմն ի՛նչ հակապատկեր մ՚է որ կը տեսնուի. միեւնոյն քաղաքական խմբակներ, միեւնոյն երեսփոխաններ որոնք Հարթման իբր մի դիւցազ կը նկատէին, այժմ Ռուսաչօլ մի ոճրագործ կը նկատեն. այս տարօրինակ հակասութիւն ինքնին բաւական յայտարար մ՚է մարդկային եսականութեան։

(Շարունակելի)

Արջասպաւոր հրացան

Թշնամին կուրցնելու մի հրացան հնարուած էր Ճարոնացի գինուորականէ մը. այժմ ալ արջասպի հեղուկը թշնամու վրայ սրսկելու հրացանաձեւ գործի մը չինած է մի Ֆրանսացի ըսպայ որ այդ փորձեր արեր է Ափրիկէի սեւերին հետ կռուելու ժամանակը։ Սակէ ետք մարդիկ միայն գնտակ չպիտի արձակեն իրարի վրայ, այլ նաեւ թոյն. այս նոր հրացան իրեն կից մի գործիք կունենայ ասիտ սիւլֆիւրիքով լեցուն զոր պիտի սրսկէ թշնամու վրայ։ Սպաններու այս ձեւ թէեւ շատ վայրենական է. բայց, կըսէ հնարիչը, նորահնար հեռաձիգ հրացաններով Ափրիկէի սեւերը չարդելն աւելի գազանական է։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Հետեւեալ գիրքերն կարելի է ստանալ Արմենիայի խմբագրատունէն, իրենց առջեւ նշանակուած գիներով և փոստի ծախքը խմբագրատունէն վճարուելով։

Արժէքը կանխիկ վճարուած՝ գիրք չղրկուիր։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Ա. ՀԱՅ ԴԻՒՑԱԶՆՈՒՀԻ ՄԸ (Սպառած)։
Բ. ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻ »
Գ. ՍԱՂՄՈՍ ԻՍՐԱՑԷԼԻ »
Դ. ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՑ ԵՒ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼՂԱՐ ԱՊՍՏԱՄԲԱՑԻՑ (Պուլղար ազգին իր ազատութիւն ձեռք բերելու համար մէկ դարէ ի վեր արած ջանքերի խիստ հետաքրքրական նկարագրութիւնն է։) (1 ֆր. 10 սնթմ.) 1 ֆր. 50 սթմ։
Ե. ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ.—(Հայաստանցիների պանդխտութեան տխուր հետեւանքների սէկ փոքրիկ պատկերը կը ներկայացունէ վիպական կերպով։) Դին (90 սնթմ.) 1 ֆրանգ 20 սնթմ.
Զ. ԳԱՄԱՌ ՔԱԹԻՊԱ — ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ յետ այբուբենն աւարտելուց (Մեծանուն հայ բանաստեղծին վերջերս գրած ազատաշունչ ընտիր ոտանաւորներէն 3ը՝ առանձին տետրակով հրատարակուած են)։ 50 հատը 2 ֆր. և 50 սանթիմ, հատը (5 սնթմ.) 10 սանթիմ։
Է. ԼԻՆԶԻ ՕՐԷՆԻՔ ՏԱՃԿԱՀԱՑԱՍՏԱՆՈՒՄ. (Սպառած)
Ը. ԹԻՒՐՔԻԱՅ ՀԱՑԵՐՆ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԴՐԱՑԻՆԵՐ (Թիւրքիայի Հայերին և իրենց դրացի ազգերի վրայ վիճակագրական և ցեղաբանական ամփոփ և հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւններ կը պարունակէ։ Թիւրքահայաստանի մէջ բնակող այլ և այլ ազգերէ բնակիչներուն թուին բաղդատական մէկ ցուցակն ալ կցուած է տետրակին վերջը։) Դին 50 սանթիմ (35 սանթիմ)։
Թ. «ԱՐՄԷՆԻԱ»Ի ՅՈՒՇԱՐԱՐ (Արմենիայի Ա տարեշրջանի թիւերը այժմ բոլորովին սպառած և միեւնոյն ժամանակ չատերի հետաքրքրութեան առարկայ դարձած լինելով, այդ շրջանի մէջ Մ. Փորթուգալեանի գրած առաջնորդող յօդուածներէն գէթ 30ի չափ ամփոփուած են Ցուղարարի մէջ որ ուզածով դիրքով 124 երեսներէ կը բաղկանայ)։ (1 ֆրանք)։ 1 ֆր. 40 սանթիմ
Ժ. ՎՐԷԺ (Պուլկարիայի մէջ Թիւրքերի արած բարբարոսութիւններէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ թէ Պուլկարներն ի՛նչպիսի մեջոյներու դիմած են իրենց վրէժ լուծելու համար)։ (15 սնթիմ) ,20 սնթմ.
ԺԱ. ԹՈՄԱՍ ԲՈՅԱՐԻՍ (Ճունաստանի մէջ Թիւրքերի արած բարբարոսութիւններէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ թէ Յոյներն ի՛նչպիսի միջոցներու դիմած են իրենց վրէժ լուծելու համար), (0,15սանթիմ) ,20 սանթիմ։

ՀԱՑՈՑ ՀԱՑՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Ա. ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆ Ա. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

Բ. Տպագրութիւն

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» հրատարակած այս վարդապետարանի մէջ համառօտ կերպով բացատրուած է թէ իւրաքանչիւր Հայրենասէր Հայ ի՛նչ փափաքներ պէտք է ունենայ և ի՛նչ պարտքեր ունի կատարելու։

Կը խնդրուի ամեն հայրենասէր Հայերէ իրենց շրջանի մէջ տարածել այս տետրակ։ Մէկ անգամէն 50 օրինակ ծախու առնողին կը ղրկուի 5 ֆրանքով։ Հատին գինն է 15 սանթիմ (Պարսկաստանի Հայերին համար 10 սանթիմ)։

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐԸ

(Կ. ՊՕԼՍՈՑ ՀԱՑՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ ԱՌՆՈՒԱԾ ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԳՐԵՑ ԱՊԱՂԱՔԱՐԻՊ

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը ներկայացունէ ընտանեկան տխուր պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թէ անբարոյական մի հայր իւր ապականուած վարքուբարքով որչա՛փ չարիքների պատճառ դարձած է և վերջ ի վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռքով սպաննուած և անհետացած է աշխարհէ։ Գինն 1 ֆրանգ, (75 սանթիմ)։

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՕՐԱՑՈՑՑ
1892
Նահանջ Թուականին

Սեփականութիւն
Ս. Փրկչի Ազգ. Հիւանդանոցին Հայոց

Կ. ՊՕԼԻՍ
Տպագր. Պաղտասարեան

Գինն է, Մարսէյլէն դուրս ղրկելով, 75 սանթիմ. Մարսէյլի մէջ 65 սանթիմ։

ՕՐԱՑՈՑՑ
1892
ՆԱՀԱՆՋ ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Սեփականութիւն Ս. Փրկչի
Ազգային Հիւանդանոցին Հայոց

Տպագր. Պաղտասարեան ի Կ. Պոլիս

Կը ծախուի Արմենիայի խմբագրատունը, 25 սանթիմ Մարսէյլի մէջ, 30 սանթիմ Մարսէյլէն դուրս, ղրկելու փոստի ծախքը խմբագրատունէն վճարուելով։

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծախու կը գտնուին, ի միջի այլոց, և հետեւեալ գիրքերն որոց գիներն նշանակուած են, ղրկելու փոստի ծախքն ալ միասին սաչուելով։

Վ. Փափազեանց—Թաթ-Սարա Հայրոչանների կեանքից) ,35 սնթմ.
Վ. Փափազեանց — Ճգնաւոր Եղո (Թիւրքահայերի կեանքից) ,35 սնթմ.
Շիրվանզատէ — Գործակատարի յիշատակարանից (մի պատկեր վաճառականական կեանքից) և Հրգեհ Նաւթագործարանում (Բադուի մշակների կեանքից) 1 ֆրանք։
Գաբրիէլ Եպ. Այվազեան—Սրբուհն ու մոլորակները (Լսարան կենցաղօգուտ գիտելեաց) ,35 սանթիմ։
Նոյն—Եգիպտոսի հնութիւնները ,35 սանթիմ։
Նոյն—Մեծն Ներսէս Հայրապետ 35 սանթիմ։
Մանկուկի—Աչրի վանք կամ Դեղաչայ վանք ,35 սանթիմ։
Վարդուկեան— Դայլայլիկ (Գրաբար ոտանաւորներ՝ արարչագործութեան հրաշալիքներին վրայ) ,75 սնթմ.
Եզնիկ քահանայ Երզնկեանց—Աղգային երգարան ձայնագրեալ հայկական ձայնանիշերով։ 2 ֆր. 80 սնթմ.
Ձայնագրեա եղգեցողութիւնք Ս. Պատարագի—Բ սրբ. էջմիածին 10 ֆր.
Վ. Փափազեանց—Պատկերներ թիւրքահայերի կեանքից (Հեղինակին 11 հատ ամենաընտիր վէպիկները). 4 ֆրանք։

Ասոնցմէ զատ, Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծախու կը գտնուին նաեւ Հ. Ալիշանի, Հ. Ինճիճեանի, Հ. Գարեգին Զարբհանէլեանի, Րաֆֆիի, Մեր ընդի հրատարակուած բոլոր գիրքերն, ինչպէս և ուրիշ օգտակար գիրքեր և քարտէզներ Հայաստանի՝ Հայերէն կամ լատինական տառերով և զանազան գիներով և այն. և այն.։

Գրավաճառանոցի ժանրամաս ցուցակը որ 90 երեսներէ կը բաղկանայ, ցանկացողներին կը ղրկուի ձրիապես։

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐՔ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐ

Հ. Ց. Վ. Իսաավէրտեանց. Կրթարան անգլիական լեզուի (Անգլիերէն լեզուն դիւրին և գործնական ոճով սովրեցնող քերականութիւն մ՚է հրահանգներով մէկտեղ)։ Ա. հատորը կը բաղկանայ 256 երեսէ և Բ հատորը 216 երեսէ. վերջն ալ յաւելուած մը կայ 50 երեսէ բաղկացած որ հայերէն հրահանգների անգլիերէն թարգմանութիւնն է։ Երկու հատորը միասին 5 ֆր.։ (1 տոլար ամերիկեան)։

Նշանակք Հայաստանեայց. Մայր Հայաստանի պատկերը՝ Հայոց 4 թագաւորութիւնների նշանակներովը մէկտեղ վայլուն թղթի վրայ և կանաչ, կապոյտ և դեղին գոյներով ներկուած։ 1 ֆրանգ։

ՏՆՕՐԷՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Le Gérant : FÉLIX ENFFANTIN.
ՄԱՐՍԷՑԼ

Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Marseille. — Imprimerie du Midi, et Papeterie
Allées de Meilhan, 44.